

Latvijas izrāžu skates 2012 speciālizdevums

SARUNA AR SEPTIŅIEM REŽISORIEM PAR IESPĒJĀM, KOMPROMISIEM UN LATVIEŠU ĪPATNĪBĀM

Materiālu publicēšanai sagatavoja Inga Fridrihsone

“NO WOMEN DIRECTING...”

Pēc tikšanās ar jaunās paaudzes režisoriem Jaunā teātra institūts sociālajā vietnē Facebook ievietoja vienu fotogrāfiju no tās. Fotogrāfijas paraksts: „Gatavojoties Latvijas teātra skatei, jaunie režisori diskutē par teātra nākotni Latvijā.” Pēc mirkļa kāda Facebook lietotāja pievienoja tai komentāru: „No women directing... is the future...”

*Taču - Latvijas teātra tagadnē vidē viss ir līdzsvarā. Kritiķu un zinātnieku semināros diskutē par „gender” jautājumu, jo šo profesiju pārstāv teju tikai sievietes – aktuāla tendence ne tikai Latvijā, bet Eiropas mākslas kritikā kopumā. Savukārt to jauno un radošo režijas paaudzi, kas guvuši rezonansi un iestudē izrādes gan nevalstiskajos, gan valsts teātros; paaudzi, kura jau tikusi apzīmēta kā „jaunais vilnis” Latvijas teātra režijā, pārstāv gandrīz tikai vīrieši. Savākt viņus pie viena galda izrādās neviegls uzdevums, taču visbeidzot šis, kā viņi konstatē, pirmreizējais gadījums, tomēr izdodas teju pilnībā. Sarunā piedalās septiņi režisori vecumā no 26 līdz 36 gadiem. Tie ir: **Jurijs Djakonovs, Mārtiņš Eihe, Andrejs Jarovs, Kārlis Krūmiņš, Vladislavs Nastavševs, Elmārs Seņkovs un Valters Sīlis**; sarunu vada žurnālists un topošais režisors Dmitrijs Petrenko.*

I “MILJONS IESPĒJU”

Viņu ir – Latvijas apstākļiem un salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem – daudz. Kad runā par tendencēm Latvijas teātrī, mēdz lietot apzīmējumu “jaunie režisori”, bet ar to saprot astoņus līdz desmit atšķirīgu interešu cilvēkus. Izmantojot situāciju, ka teju visi ir vienuviet, jautājām viņiem pašiem: **vai varat definēt savu interešu zonu, virzienu, “nišu” Latvijas teātrī?**

JURIJS: Man šķiet, ka neviens no mums šeit nevar tik konkrēti pateikt, kas ir mans virziens, mana publika, konkrētā mērķauditorija...

VLADISLAVS NASTAVŠEVS: *Manas izrādes ir par mani un tikai par mani. Jo lielāks atklātības līmenis, jo labāk.*

VLADS: Man gan par sevi ir skaidrs, kas ir mana niša un ko es gribētu. Man galvenokārt interesē tas, cik es varu būt atklāts. Tas ir ļoti egoistiski, es taisu izrādes par sevi un tikai par sevi. Jo atklātāk tas ir, jo, manuprāt, labāk tas ir. Tā ir mana gradācija: cik daudz no manis ir izrādē. Man liekas, es arī esmu vienīgais. Tas, protams, nav vienīgais

veids, kā taisīt izrādes. Var jau būt arī pilnīgi pretēji: režisora tur vispār nav, es viņu neredzu, bet izrāde ir laba.

VALTERS: Man ir trīs četras interešu zonas, ar kurām es visu laiku nodarbojos. Dažreiz visas četras saplūst vienā gabalā. Ir tādi darbi kā *Hipnoze*, kā *Antropozoo*, kur ir komunikācija ar skatītāju un teātris kā notikums, kas notiek tagad. Īsti to pat par izrādi nevar nosaukt un ir nedaudz kauns par to prasīt naudu. Otra zona ir jautājums, kā izveidot jaunu

stāstu, jaunu dramaturģisku materiālu. Sākumā tie bija intīmi stāsti, tad tas mainījās un tie kļuva stāsti par vēsturi vai kaut kādas sāpīgas lietas, kas saistās ar šo valsti. Un trešā lieta ir: es izlasu lugu, jūtu, ka tā ir perfekta luga, un es to gribu iestudēt.

MĀRTIŅŠ EIHE: *Ir tikai divi virzieni - tu taisi sev vai naudai.*

interesē... *da jebkas*. No malas man ir teikuši, ka man interesē vardarbība un kā kāds nomirst. Es cenšos pēc iespējas mazāk skatīties un lasīt, lai nebūtu pārāk plaša izvēle.

KĀRLIS: Es par sevi pašreiz noteikti nedomāju kā par režisoru. Pašlaik, ņemot vērā to, ka situācija to pieļauj, es sevi pozicionēju kā cilvēku, kas nodarbojas ar to, ko viņam patīk pētīt. Man nav uzreiz jātaisa māksla, jo sistēma to pieļauj. Tas, ar ko es tagad nodarbojos, ir nevis iet uz konkrētu mērķi, bet vienkārši darīt un skatīties, vai man patīk vai nepatīk. Pašlaik es vienkārši eksperimentēju ar to, ko es zinu un ko es nezinu. Jautājums, kas man liek aizdomāties, ir tas, ka mēs dzīvojam tādā laikā, kad tas ir iespējams. Varbūt citur nevarētu tik brīvi to darīt. Vienīgais, kas tev ir vajadzīgs, ir vēlme, un papildus ienākumi, lai neesi no tā atkarīgs. Un tad tu vari taisīt. Tu vari iesniegt projektu *Dirty Deal*,

KĀRLIS KRŪMIŅŠ: *Mums ir miljons iespēju. Ja būtu lielāka konkurence, tad tādi kā es atbirtu.*

ĢIT. Tev ir miljons iespēju. Vai tas ir konkurences trūkums... es nezinu, bet mēs dzīvojam ļoti brīvā laikā. Tas pieļauj tādu pozīciju kā manējo. Es pieļauju, ka tad, ja būtu ļoti liela konkurence, tad tādi kā es atbirtu. Ej nu sažini, vai tas ir labi vai slikti. Varbūt pēc gadiem es kaut ko sapratīšu, varbūt arī nē – papeldēšu un izpeldēšu.

JURIJS: Mēs varam brīvi atļauties eksperimentēt, arī profesionālā teātrī. Neskatoties uz to, ka nenāks skatītāji, tu vari brīvi eksperimentēt ar formātu. Ja būtu citi apstākļi, it kā stingrāki, tad varbūt mēs nevarētu atļauties tā raustīties...

MĀRTIŅŠ: Precīzi pateici. Tas, ko mēs saucam par eksperimentēšanu, ir raustīšanās. Mūsu izglītība ir tik sūdtīga, ka to nemaz nevar saukt par eksperimentēšanu. Mēs vienkārši ļoti daudz lietas absorbējam.

ELMĀRS: Es jūtos tāpat kā Jurijs. Mums ir fantastiska iespēja eksperimentēt. Es gan

ELMĀRS SENKOVŠ: *Es trenējos un „ķeru kaifu“ no teātra. Nelieku iekšā personīgās sāpes. Man to vienkārši nav.*

personīgi kā režisors *ķeru kaifu* no teātra un nemēģinu likt iekšā savas personīgās sāpes. Man to vienkārši nav. Es esmu diezgan laimīgs cilvēks. Varbūt kādam tas traucē, man tas netraucē. Ja dzīve mani sitīs, tad darbi man būs atklātāki, personiskāki. Tagad es trenējos. Mēģinu katrā izrādē atrast ko citu, ko īpašu un uztaisīt kaut ko priekš manis jaunu. Es esmu mācību procesā. Mēs varam to diezgan brīvi darīt, konkurence nav īpaši liela, kaut vai kā Polijā, kur studenti cīnās par iespēju vispār kaut kur savu darbu uztaisīt.

ANDREJS: Man teātris interesē kā medijs, kā komunikācijas veids. Es meklēju dažādas iespējas uz robežas. Teātris ir skatītāji un tie kas prezentē, un attiecības starp tiem. Mani interesē, kas notiek šajās attiecībās un kā tās mainās.

KĀ JŪS IZVĒLATIES SAVU IZRĀŽU DRAMATURĢIJU, KĀ MATERIĀLI NONĀK PIE JUMS?

JURIJS: Es bieži saskaros ar to, ka kāds grib iestudēt un prasa – tev nav kāda laba ludziņa padomā? Cilvēki nezina, no kurienes ņemt. Tas pats ir arī studentiem. Tagad 3.kursa studentiem vajag materiālu monoizrādēm. Un viņi neko nezina – ne kas ir, ne kur ir, ne kādas ir grāmatas, kur meklēt. Arī pasniedzēji nevar atbildēt uz šo jautājumu.

MĀRTIŅŠ: Tas teorētiski ir jautājums par izglītību. Nav tāda atsevišķa priekšmeta [režijas studentiem], kur apskatītu dramaturģiju vai vismaz virzienus, kas ir bijuši.

KĀRLIS: Tas ir absurds. Katram no mums tagad ir iespēja dabūt nākamajā dienā pēc izdošanas visas lugas piecās minūtēs. Izvēle ir nenormāli plaša. Tas, ko daudzi neapzinās, arī es pats to maz piekopju, - ka tas ir viens no režisora darbiem, orientēties tajā. Valters to ļoti labi piekopj. Pamatā ir tāda sajūta, ka mēs te peldam savās ludziņās, pa reizei kāda jauna piesviežās, bet pamatā tas kodols nemainās.

ANDREJS JAROVOJS: *Vai tas ir normāli, ka valstī, kur ceļ jaunu nacionālo bibliotēku, nav pieejama aktuāla literatūra? Taču esam, cik lieli esam.*

ANDREJS: Es taisīju izrādi *Cilvēks uz trepēm* un man vajadzēja konkrētu grāmatu par Džonu Keidžu, un Latvijā tās nav nevienā bibliotēkā. Manuprāt, tas būtu normāli, ja valstī, kur ceļ jaunu nacionālo bibliotēku, tas būtu pieejams, nevis katrs mēs, septiņi cilvēki, pirktu vienas un tās pašas grāmatas. Vai tas ir normāli?

VALTERS: Agrāk es atradu lugas svešvalodu bibliotēkā. Pēdējos divus gadus arī tas vairs nav, jo pie jaunumiem tagad tur ir no humpalām nopirkta lubenes.

MĀRTIŅŠ: Mēs esam tirgus situācijā, un mēs esam nenormāli mazs tirgus. Nevienam netulkos to latviski, pat autoriem tas nav svarīgi. Mums ir divi teātri ar tūkstoš vietām, kur nospēlēs 20 izrādes. Kam tas ir izdevīgi.

VALTERS: Vistraģiskākais, kas Latvijā ir noticis, ir tas, ka ir uztaisīta izrāde par Sāru Keinu, bet nav iestudēta nevienas pašas Keinas lugas, nekad. Tas ir kaut kas pilnīgi neticams. Es biju pārrēcis, kad es uzzināju, ka Eihe taista izrādi par Sāru Keinu. Es domāju: idiots! Bet izrāde man ļoti patika.

ANDREJS: Ir Britu institūts, Ziemeļvalstu birojs un Gētes institūts, ar viņu palīdzību vēl kaut kas no aktuālā pie mums nonāk. Esam, cik lieli esam, un cik nu katram ir iespējas un rocība, tik viņš meklē, bet [Kultūras] Akadēmijā būtu labi, ja būtu lielāks resurss un aktuālākas grāmatas par teātri, teātra mākslas grāmatas, vēl labāk, ja tās kāds tulkotu latviski, veicinātu terminoloģiju un tā tālāk.

VALTERS: Alternatīva latviešu dramaturģijai ir kopā ar dramaturgu taisīt savu materiālu izrādei. Tu izlasi lugu konkursa lugas un saproti – nē. Dažreiz tur ir kaut kāds potenciāls, kaut kas izmantojams. Tad tas ir jautājums dramaturgam, cik viņš ir gatavs sadarboties ar režisoru. Tikai reti ir luga, kur tev viss patīk un nav iebildumu. Ja ir iebildumi, tad, ja pats

VALTERS SĪLIS: *Ja lugā ir kaut viens teikums, kas man nepatīk, es to neiestudēju. Tad autors nav mans*

autors vēl ir dzīvs, tu lūdz viņam sadarboties. Ja lugā ir viens teikums, kas man krīt uz nerviem, un es ar autoru nevaru sarunāties, tad es neiestudēju. Tad man liekas, ka viņš nav mans domubiedrs, un es neņemu to lugu. Viņš nav mans draugs, ja viņš var pēkšņi pateikt kaut kādu stulbību. Tad es tās lugas padodu citiem.

KĀRLIS: Es atšķirībā no Valtera nekautrējos paņemt tekstu un sagriezt to kājām gaisā. Es izlasu tekstu un nekautrējos noņemt nost, pielikt klāt, pielāgot. Kāpēc man viņa interešu vārdā jāupurē savas intereses? Ja es redzu, ka lielākā daļa saskan ar manu vēstījumu, tad es ņemu to materiālu un pielāgoju sev. Jūtos absolūti brīvi, jo es taisu izrādi, nevis dramaturgs.

II „MĒS VISI ESAM VIENS LIELS KOMPROMISS”

Sarunā klāt nebija Valmieras Drāmas teātra režisors **Viesturs Meikšāns**, kurš esot „izsaukts” uz Maskavu. Tur, A.Čehova Maskavas Dailes teātrī (MXT), 4.februārī pirmizrāde bija viņa iestudētajai Vasilija Sigareva lugai *Kareņins*, un sadarbība ar MXT tiks turpināta. Meikšāna pieredze Maskavā šopavasār tika samērā plaši atspoguļota Latvijas presē (jo: izņemot Alvi Hermani, reti tomēr pagaidām ir tie gadījumi, kad režisori no Latvijas iestudētu izrādes nozīmīgos teātros ārpus tās) un izraisīja viedokļu lavīnu. Viss sākās ar režisora interviju pēc atgriešanās, kurā viņš asi kritizēja divas lietas. Pirmkārt, Latvijas teātru sistēmu, kas nav vērsta uz radošuma, bet gan uz teātra kā biznesa atbalstīšanu. Tā sekas, viņaprāt, ir liela vienveidība. Otrkārt, situāciju Krievijā un Putina „militāro diktatūru”. Noskaņojumu pirmsvēlēšanu laikā režisors sarunā raksturo kā „briesmīgu”, attieksmi pret cilvēkiem – kā „mežonīgu”. Šai režisora intervijai sekoja teātra kritiķa Normunda Naumaņa komentārs: MXT vadītājs tomēr esot Oļegs Tabakovs, publisks Putina atbalstītājs, kas atspoguļojas arī varas labvēlīgajā attieksmē pret teātri (proti, tā dāsnajā finansējumā). Vai tā neesot morāla divkosība – vienlaikus kritizēt režīmu un ēst maizi no šī režīma rokas...?

Šīs nesenās diskusijas gaisotnē ar režisoriem runājām par brīvību, principālītāti, cenzūru un pašcenzūru jeb kompromisiem – **vai pašreizējos Latvijas apstākļos eksistē mākslinieka darbu ierobežojoši faktori, kādi tie ir un kas tos nosaka?**

JURIJS: Manuprāt, vajadzētu piespiest māksliniekus mazināt pašcenzūru – arī nevalstiskajos teātros. Vajadzētu piespiest taisīt kaut ko nepieklājīgu. Neatceros nevienu gadījumu, kad tiešām tiktu pārkāptas tādas robežas, ka izrādi vairs nevarētu rādīt teātrī. Tieši

JURIJS DJAKONOVS: Māksliniekus vajadzētu piespiest mazināt pašcenzūru. Mēs esam pārāk pieklājīgi un paši sev noteikuši robežas.

otrādi, mums jau ir izdomāts tas, kādam ir jābūt teātrim, un tieši tā savā ziņā ir cenzūra. Un to izdomājam mēs paši, mēs paši tās robežas esam noteikuši.

izvēlies lietot, un tāpat arī pieklājības un nepieklājības zonas nosaka forma. Ja es esmu izlēmis kaut ko darīt, neviens mani nepiespiež un arī nemaz nevar piespiest to nedarīt. Drīzāk eksistē personīgās izvēles, ko tu dari uz lielās skatuves un ko tu dari *Dirty Deal*. Tu gribi būt saprasts.

MĀRTIŅŠ: Tu gribi teikt, ka tu vari teātrim iesniegt materiālu, ko vēlies iestudēt, un

VALTERS: Valodas līdzekļus, kurus tu konkrētajā gadījumā

VALTERS SĪLIS: Eksistē nevis cenzūra, bet izvēles, ko tu veic atkarībā no apstākļiem. Tu gribi būt saprasts.

teātris akceptēs jebko, kas būs mākslinieciski pamatots?

VALTERS: Nē, visticamāk man pateiks: jā, šis der, bet mazajā zālē. Tā ir ekonomiska rīcība.

MĀRTIŅŠ: Ja mēs lietojam vārdu „cenzūra”, tad tas ir attiecināms tikai uz vienu – tā ir naudas cenzūra. Un vēl ir pašcenzūra, jo cik reizes tu vari atļauties uz lielās skatuves uztaisīt sliktu izrādi tādā izpratnē, vai uz to nāks vai nenāks skatītāji. Lielākā cenzūra šobrīd ir tā, ka mēs rēķināmies ar publikas vēlmēm, sevišķi repertuāru teātros. Vēl viena lieta, kas darbojas ļoti spēcīgi, ir izteikšanās brīvība. Mēs varam ļoti spilgti redzēt, ar ko tā beidzās Viesturam

MĀRTIŅŠ EIHE: *Ir tikai naudas cenzūra un pašcenzūra – rēķināšanās ar publikas vēlmēm.*

Kairišam, kurš šobrīd Latvijā vispār vairs neko neiestudē, izņemot operu. Cenzūra ir tādā nozīmē, ka tu nevari lekties ar cilvēkiem, kas vada teātrus. Tu esi atkarīgs no viņiem. Konkrēts piemērs ir mūsu

iestudējums *Karlsons NT*. Direktors pateica, ka vīrietis nevar spēlēt aukli ar krāsainu cepuri, jo pēc krāsām izrādījās, ka tā ir homoseksuāļu cephure. Mēs tam vispār nebijām pievērsuši uzmanību. Bet - bērnu izrādē tas nedrīkst būt. Ja teātra direktoru var uztraukt tādi jautājumi, tad kā tu to nosauksi?

ELMĀRS: Manuprāt, jārunā tikai par pašcenzūru. Viss ir atkarīgs no tā, cik tu daudz gribi domāt par auditoriju. Mēs varam piedāvāt kaut ko pilnīgi radikālu, viss ir atkarīgs no tevis – vai tu to gribi vai nē. Es domāju, ka cilvēki to pieņemtu, jo pašreiz ir tāda sajūta, ka cilvēki gaida kaut ko jaunu.

MĀRTIŅŠ: Es domāju, ka tas ir mīts, sevišķi par latviešu publiku. Varbūt festivālu direktoriem vajag jaunu gaļu, ko pārdot, jo tās nav, bet šeit uz vietas 90% cilvēkiem vajag skaidras, noteiktas vērtības.

VLADS: Problēma ir tajā, ka nav principu, no kuriem vajadzētu atteikties. Man liekas, ka nav no kā atteikties.

MĀRTIŅŠ: Manuprāt, starp mums ir tikai divi, kuri ievēro savus principus un nenodarbojas ar pašcenzūru – tas ir Viesturs [Meikšāns] un Andrejs [Jarovojs]. Viņi ir konsekventi.

VLADS: Mēs visi esam viens liels kompromiss. Mēs kā mākslinieki visi nepārtraukti ejam uz kompromisiem, pilnīgi visi, mani ieskaitot. Nav neviena šajā istabā, kas neietu uz kompromisiem. Es arī to daru. Un tā ir vislielākā problēma – nevis sistēma vai kaut kādas atšķirības starp valsts un nevalstiskajiem teātriem. Es zinu, ka es esmu mana galvenā problēma,

VLADISLAVS NASTAVŠEVS: *Nav neviena šajā istabā, kas neietu uz kompromisiem. Un tā ir vislielākā problēma – es pats, nevis sistēma.*

nevis sistēma. Mēs nevaram uztaisīt tiešām foršu, skaļu, bezkaunīgu izrādi, nevaram, neviens no mums šeit.

MĀRTIŅŠ: Taču vai tas ir mērķis?

VLADS: Mērķis ir mākslas darbs. Mākslas darbs ir mākslas darbs, un ir nemākslas darbs.

ANDREJS: Kompromisi būs vienmēr. Tie ir apstākļi. Vai es tieši tagad gribu taisīt šo vai citu izrādi, man ir tikai noteikti aktieri pieejami, noteikts laiks, un tas ir normāli.

VLADS: Pieejami vai nepieejami, laiks ne laiks, apstākļi ne apstākļi, tas viss ir detaļas un sīkumi, un ir rezultāts. Tas rezultāts ir tāds, kāds viņš ir. Neviens no klātesošajiem nav izveidojis mākslas darbu, ieskatot mani, pirmkārt mani. Un tas ir tikai paša dēļ. Uz skatuves nav neviena kļiedziens – tas var būt kluss kļiedziens vai skaļš kļiedziens. Man liekas, mums nepastāv jautājums – kas es esmu, ko es daru, kāpēc es to daru, vai ir vērts to darīt. Es skatos darbus un nesaprotu, kas par cilvēku to taisa, kāpēc viņš to taisa un ko grib pateikt.

KĀRLIS: Man liekas, tā ir kopējā katla mērīšana. Mani vairāk uztrauc jautājums par to, kas tad mūs ierobežo, un kas ir tas personiskais

KĀRLIS KRŪMIŅŠ: *Es izcenzēju savu gribu caur savu nemācēšanu.*

iesmesls. Mani visvairāk ierobežo mans pieredzes trūkums. Es kaut ko gribu, bet nevaru to panākt, jo neprotu. Es izcenzēju savu gribu caur savu nemācēšanu. Tas ir laika un arī domāšanas jautājums. Es vienkārši neizkāpju no kaut kāda rāmja, kas ir radīts – skolā, apkārtējā vidē; tur sākas apzināta vai neapzināta sevis ierobežošana. Taču vai par katru varu ir jāizkāpj no tā rāmja ārā... varbūt, varbūt kādreiz tas ir jāizdara.

III „NAIVA VITALITĀTE”

Vai varam runāt par Latvijas teātri, vai jūs redzat kādas šejienes īpatnības?

Valters: Vienreiz man vienā latviešu showcase somiete jautāja: ko jūs darāt ar tām smiltīm, kāpēc visās izrādēs ir smiltis? Ej kur gribi: smiltis. Un atkal smiltis!

Kārlis: Mēs nevaram atsvešināti paskatīties uz sevi no malas. Drīzāk mēs varam runāt par apstākļiem. Tagad tā situācija ir tāda, ka mums, jauniešiem, pietrūkst siltās vietas valsts dotētajos teātros. Līdz ar to strādā vienkārši tāpēc, ka grib strādāt. Un, pat ja es naivi domāju, man šķiet, ka tas ļoti paceļ līmeni, jo tā ir dabīgā vajadzība uztaisīt izrādi. To dara nevis tāpēc, ka kāds no tevis kaut ko prasa, bet tieši tāpēc, ka neviens no tevis neko negaida.

MĀRTIŅŠ EIHE: *Mums ir ļoti pašpietiekams teātris un nenormāls konteksta trūkums.*

Mārtiņš: Es domāju, ka mums ir ļoti senils, mazīglītots, bet ļoti pašpietiekams teātris. Mums nenormāli patīk tas, ko mēs darām. Un mums liekas – kāpēc neviens mūs nesaprot. Bet tas notiek tāpēc, ka mūsu domāšana ir ļoti senila. Kaut vai tie paši

formas meklējumi: lielākajā vairumā izrāžu tie ir formāli. Mēs meklējam formu, bet mēs nemeklējam saturu.

Kārlis: Es tam nevarētu piekrist. Ja mēs paņemam mūsu izrādes, kuras mēs esam taisījuši – senils attiecībā pret kaut kādu ultramodernismu, jā, varbūt. Bet es nevarētu sūdzēties par formu un saturu meklējumiem šajā kompānijā.

Mārtiņš: Piemēram, pirms kāda laika vācu kritiķe aizbrauca uz Valmieru noskatīties Krodera *Idiotu* un uztaisīja skandālu, kāpēc viņai ir jāskatās tāds teātris.

Andrejs: Latvieši varētu teikt tieši to pašu par vācu izrādēm. Tās ir nacionālās uztveres īpatnības. Mēs arī neietu skatīties Brehtu.

Mārtiņš: Es te domāju, piemēram, par Kasteluči izrādēm 4-5 gadus atpakaļ. Priekš manis - tā ir laba izrāde, bet man nepatīk princips, kādā viņš strādā. Es esmu divas izrādes noskatījis un vairāk neskatīšos. Bet ir atšķirība starp Krodera *Idiotu* un Kasteluči. Patīk-nepatīk līmenī mēs varam diskutēt par daudz ko. Bet jautājums ir par, to, cik tas ir... Es domāju, mēs esam ļoti tuvu tam stāvoklim, kādā ir Kroders. Mūsu pašnovērtējums ir daudz lielāks, nekā mēs darām.

Kārlis: Tas ir ļoti subjektīvi un mēs nonākam pie tā, kas ir teātris. Un, manuprāt, teātris ir saistīts ar to vietu, kur tu to taisi.

KĀRLIS KRŪMIŅŠ: Teātris ir saistīts ar to vietu, kur tu to taisi.

Mārtiņš: Es ar to nedomāju, ka mums ir nenormāli nepieciešamas *figūras* no ārpuses. Es domāju par to, ka mūsu vide ir neveselīga tādā nozīmē, ka mēs nemākam paskatīties uz sevi no malas. Jā, tā var būt forša izrāde, jā, varbūt tu pats esi pārkāpis pāri kaut kādām savām robežām, bet tas, pēc kā mēs tiecamies... Es nezinu vairs, pēc kā tiekties. Kā mēs ar Andreju kādreiz smējāties: ja naudas nav, tad tiecamies pēc slavas. Mums ir nenormāls konteksta trūkums.

Elmārs: Es varu tam daļēji piekrist. Es arī nekad neesmu teicis, ka esmu ko jaunu izdomājis. Es pat varu pateikt, no kā es esmu ietekmējies, ko es izmantoju un kur tas jau ir redzēts. Mēs visu laiku kompilējam vecas lietas. Esmu zaudējis ticību tam, ka kaut ko svaigu vēl var uztaisīt. Tas ir laikmets, kad mēs tikai spējam vai nu kvalitatīvi, vai mazāk kvalitatīvi kaut ko sakompilēt.

Valters: Vēl ir viena lieta, kas ir latviešu teātrī. Tajā ir tāda - varbūt nedaudz naiva – vitalitāte.

Andrejs: Mums ir aktieru teātris. Pirmajā plānā ir aktieri. Ir skola un meistarība, un tas ir pirmais, ko pamana, skatoties uz mums.

Elmārs: Viss atkarīgs no tā, kā medijos šis latviešu teātris tiek pasniegts. Ir viena lielā zivs un daudzas mazās ziviņas. Tā tas tiek prezentēts. Es Polijā satiku draugus, kas bijuši showcase un saka: jums tagad Latvijā ir Hermanis un daudzi talantīgi jauni režisori. Tā viņi skatās, jo tā mēs tiekam pasniegti.

Kā jūs komentējat to, ka līdz ar krīzi daudzi mākslinieki sākuši reflektēt par identitāti?

Kārlis: Tas ir tas pats, ka teātris ir elitāra māksla un piesieta tai vietai un laikam, un aktualitātēm. Es gan to nesauktu par pašrefleksiju, es to sauktu par tādu sociālpolitisku ievirzi. Pirms krīzes tas nebija aktuāli, bija citi jautājumi. Līdz ar krīzi pamainās situācija, pamainās apstākļi, cilvēkiem kļūst svarīgas citas lietas. Cilvēkiem vairs nav svarīgs Romeo un Džuljetas mīlas stāsts, bet kaut kas konkrētāks, nevis nelaimīga mīlestība.

VALTERS SĪLIS: Kādreiz runāja par Latviju caur nez cik kārtām tēlainības. Tagad vajadzīga tiešāka valoda.

Valters: Man liekas, tajā brīdī, kad sākās krīze, bija vienkārši kaut kādas dīvainas formas. Piemēram, *Kaligula*, kurā runāja par Latviju, bet to aizbāza ar tēlainību nezin cik kārtās. Tēlainā formā jau par to runāja, bet tad pēkšņi

vajadzēja lietot tiešāku valodu. Tad lietoja pirotehniku, tagad lieto... vārdu.

Andrejs: Es jau 2005. un 2006.gadā taisīju izrādes LV un *Runā Rīga*. Man ar to šī tēma bija izsmelta.

Mārtiņš: Es domāju, ka lielākā daļa no mums pārgremo to, ko ir darījis Alvis Hermanis. Mēs to varam noliegt, bet tas ir ļoti saistīts – tas tagad atpakaļgaitā izstrāvo. Viņš ir pietiekami spēcīgs un liela personība šeit, šajā brīdī. Jautājums ir, vai no tā izveidosies kaut kas jauns un savādāks vai nē. Nākošais vilnis būs krievu klasika: Hermanis beigs ar to nodarboties, pārējie sāks ar to nodarboties. Es smejos, protams.